

WARTOŚĆ XXVII

Wartość dóbr kultury ogólnoswiatowej¹

1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny

2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Umiejętność kontaktowania się z ludźmi, kultura bycia

3. CEL WYCHOWAWCZY

Budowanie relacji na gruncie wartości kulturalnych i ogólnoludzkich, które służą rozwojowi człowieka.

4. PROPONOWANE TEMATY

- Jakie wartości uniwersalne stoją u podstaw kultury ogólnoswiatowej²?
- Jedność i różnorodność kultury ogólnoswiatowej.
- Co rozumiemy przez pojęcie „kultura”³ ?
- Podstawowym celem kultury jest rozwój duchowy i materialny człowieka.

5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Podmiotem i przedmiotem każdej kultury jest człowiek. Dlatego nie może ona godzić w dobro osoby.
- W kulturze spotykają się różne tradycje, światopoglądy, filozofie i obyczaje.
- Prawdziwy postęp kultury i cywilizacji, mierzy się wzrostem poziomu materialnego i duchowego najuboższych społeczności.

¹ „Do istoty człowieka należy to, że do prawdziwego i pełnego człowieczeństwa dochodzi on jedynie przez kulturę, to jest troska o dobra i wartości natury. Gdziekolwiek więc chodzi o życie ludzkie, natura i kultura łączą się ze sobą jak najściślej” *KDK* 53.

² „Prawo naturalne jest niezienne i trwałe pośród zmian historycznych; istnieje wśród zmieniających się poglądów i obyczajów oraz wspiera ich postęp. Zasady, które są jego wyrazem, pozostają ważne w swojej istocie. Chociaż podważa się jego podstawy, to nie można go zniszczyć ani wyrwać z serca człowieka”. *KKK* 158.

³ „Słowem «kultura» w znaczeniu ogólnym określa się wszystko, za pomocą czego człowiek doskonali i rozwija różnorodne dary ducha, usiłuje dzięki poznaniu i pracy podporządkować swojej władzy świat, zaś przez postęp obyczajów różnych instytucji czyni bardziej ludzkim życie społeczne zarówno w rodzinie, jak i w całej społeczności obywatelskiej, a na przestrzeni dziejów wyraża, przekazuje i zachowuje w swoich dziełach wielkie doświadczenia duchowe pragnienia po to, by służyły wielu, a nawet całemu rodzajowi ludzkiemu” *KDK* 53.

Zasady

- Staram się samodzielnie docierać do prawdy obecnej w różnych wymiarach kultury.
- Nie ulegam bezkrytycznie presji społecznej, uznając za dobre i wartościowe to, co cieszy się przemijającym poparciem większości.
- We współczesnej kulturze szukam autorytetów moralnych i duchowych, a także inicjatyw, świadectw i osiągnięć w dziedzinie promocji człowieka i jego rozwoju.

6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Rodzice, odpowiedzialni za przekazanie wartości swoim dzieciom i uformowanie w nich zasad i cnót, mają szczególny wpływ na kształt kultury.
- Koncentracja rodziców na zapewnieniu optymalnego i wszechstronnego rozwoju własnego dziecka, przy obojętności na losy i potrzeby innych ludzi, odbiera młodemu człowiekowi możliwość rozwoju kultury duchowej.
- Różnorodność obyczajów, przekazywanych przez kulturę masową, zmusza odbiorcę do konfrontacji, trzeźwej oceny i dokonywania wyborów.

Zasady

- Staram się rozbudzić w młodym człowieku wrażliwość na piękno, dobro, sprawiedliwość, solidarność i prawdę poprzez analizowanie dzieł sztuki, muzyki, literatury i filmu.
- Uczę moje dziecko refleksyjnego patrzenia na dorobek i wartości kultury światowej.
- Pomagam mu docierać do założeń towarzyszących przekazom kulturowym różnych epok, uczę porównywać i rozróżniać poszczególne style w literaturze, architekturze i sztuce, odczytywać kanony piękna, formy wyrazu, zamysł twórcy.
- Rozmawiam z moim dzieckiem o wartościach i antywartościach, które przenikają się w przekazie współczesnej kultury⁴.

⁴ Nigdy jeszcze rodzaj ludzki nie obfitował w tak wielkie bogactwa, możliwości i potencjał ekonomiczny, a jednak ogromną część mieszkańców świata wciąż dręczy głód i ubóstwo, bardzo liczni zaś cierpią na skutek analfabetyzmu. Nigdy ludzie nie mieli tak silnego, jak dzisiaj, poczucia wolności, a tymczasem wciąż powstają nowe rodzaje zniewolenia społecznego i duchowego. Podczas gdy świat tak żywo odczuwa swoją jedność oraz wzajemną zależność jednostek w koniecznej solidarności, jest jednak rozrywany w różne strony przez zaciekle walczące ze sobą siły. Nadal bowiem utrzymują się ostre rozbieżności polityczne, społeczne, gospodarcze, rasowe i ideologiczne, a nawet wciąż istnieje groźba wojny, która może wszystko doszczętnie zniszczyć. Wprowadzie coraz powszechniejsza staje się wymiana poglądów, lecz te same słowa, w których wyrażane są ważne koncepcje przybierają dość różne znaczenia w rozmaitych ideologiach. Wreszcie usilnie poszukuje się doskonalszego porządku doczesnego, lecz w tym samym tempie nie następuje wzrost duchowy. Wielu z naszych współczesnych, dotkniętych przez tak złożone okoliczności nie ma możliwości rzeczywistego poznania trwałych wartości, a równocześnie właściwego dostosowania ich do wartości nowo odkrytych; stąd miotani pomiędzy nadzieją a lękiem dręczą się w niepewności, zadając sobie pytanie o bieg spraw współczesnych. Ten bieg spraw prowokuje, a nawet zmusza ludzi do udzielenia odpowiedzi. *KDK* 4.

7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Szkoła jest instytucją publiczną, w której dokonuje się zasadnicza formacja kulturalna młodego człowieka.
- Promocja kultury duchowej i materialnej w szkole ma się realizować z wartościami społecznymi.
- Obok przekazu wiedzy ogólnej, wychowawcy i pedagodzy są odpowiedzialni za przekazanie młodemu człowiekowi prawidłowej definicji człowieka jako osoby, sensu jego życia i ostatecznego przeznaczenia.

Zasady

- Wykorzystuję świadectwa dorobku kultury światowej, by uświadomić uczniom zależność kultury materialnej od kultury duchowej.
- Odwołując się do genezy i historii tworzenia się kultur i cywilizacji, ukazuję uczniom wartość i sens ludzkiej pracy, oraz konieczność budowania kultury na zasadach humanitarnych.
- Na przykładzie pozytywnych wzorców kultury rodzimej, uczę młodych ludzi krytycznej selekcji wzorców kultury masowej.

8. SPOSÓB REALIZACJI

Wybrane tematy lekcji z danego przedmiotu można pogłębić o treści przekazu obecne w malarstwie, rzeźbie, filmie itp. Obcowanie z pięknem dzieł kultury, może być punktem wyjścia w dyskusji na temat istoty kultury: czemu i komu ona służy? Jaki jest jej cel? Co człowiek wyrażał przez dzieła kultury? Jakie stawiał sobie pytania? Czy obecny kształt kultury nie tłumi wartości duchowych, wysuwając na pierwszy plan wartości materialne?

9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczeń rozumie, że kultura rozwija człowieka. Rozwój kultury mierzy się nie tylko dobrami materialnymi. Winna ona stwarzać człowiekowi warunki i możliwości do rozwoju jego człowieczeństwa, zwłaszcza w odniesieniu do innych ludzi. Młody człowiek potrafi rozróżnić genezę i strukturę nurtów światopoglądowych, religijnych i obyczajowych, współistniejących w tzw. kulturze ogólnoswiatowej. Jest świadomy wyboru, jakiego musi dokonywać między ideami lansowanymi przez kulturę masową.

10. ZAGROŻENIA

Bezkrytyczne i bierne asymilowanie treści propagowanych przez kulturę masową czyni młodego człowieka podatnym na wpływy manipulacji. Brak świadomości, czym jest kultura i jaki jest jej cel, prowadzi do mylnego utożsamiania kultury z tendencjami sprzecznymi z prawdą, dobrem i pięknem. Pragnienie zrównania za wszelką cenę stylu własnego życia z tendencjami aktualnej mody, może stłumić indywidualne i niepowtarzalne cechy

osoby, pragnienie poszukiwania swojej drogi życiowej, odkrycia własnego powołania.

11. NAUCZANIE PAPIESKIE

Nie można zaprzeczyć, że człowiek istnieje zawsze w ramach określonej kultury, ale prawdą jest też, że nie wyraża się on cały w tej kulturze. Zresztą sam fakt rozwoju kultur dowodzi, że w człowieku jest coś, co wykracza poza kulturę. To «coś» to właśnie ludzka natura: to ona jest miarą kultury i to dzięki niej człowiek nie staje się więźniem żadnej ze swych kultur, ale umacnia swoją osobową godność, żyjąc zgodnie z głęboką prawdą swego bytu.

JAN PAWEŁ II, Enc. *Veritatis splendor*, 53, w: JAN PAWEŁ II, *Encykliki*, t. 2, Kraków 1999, s. 580.

Wydaje się, że dziś nikt nie żywi wątpliwości, iż kultura nowożytna, która przez całe wieki była duszą społeczeństwa zachodniego, a dzięki niemu – w szerokim zakresie – także duszą innych społeczeństw, przechodzi obecnie kryzys: już nie jawi się jako zasada ożywiająca i jednocząca społeczeństwo, które ze swej strony przedstawia się jako rozproszone i niezdolne do podjęcia swego zadania, którym jest przyczynianie się do wewnętrznego wzrostu człowieka w pełni jego prawdziwego istnienia. (...) Kiedy odbywam apostołskie pielgrzymki po świecie, ożywia mnie stałe pragnienie niesienia orędzia oraz współpracy, która jest bardzo skromna, lecz od której, na ile jest to w mej mocy, nie mogę się uchylić – ażeby w ludzkich sercach przeważało autentyczne zrozumienie człowieka.

JAN PAWEŁ II, *Kultura służy wyniesieniu człowieka i rozwojowi współpracy między narodami*, Coimbra, 15.05.1982, 6, w: JAN PAWEŁ II, *Wiara i kultura*, Rzym 1986, s. 156-157.

Każdy naród żyje dziełami swojej kultury.(...)Istnieje podstawowa suwerenność społeczeństwa, która wyraża się w kulturze narodu. Jest to ta zarazem suwerenność, przez którą najbardziej suwerenny jest człowiek.

JAN PAWEŁ II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2005, s. 89-90.

12. PISMO ŚWIĘTE

Cóż bowiem za korzyść odniesie człowiek, choćby cały świat zyskał, a na swej duszy szkodę poniósł? Albo, co da człowiek w zamian za swoją duszę? (Mt 16, 26)

Por. Mk 8,36-38; Łk 9,25-26.

13. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

1957 Stosowanie prawa naturalnego jest bardzo zróżnicowane; może ono wymagać refleksji dostosowanej do wielości warunków życiowych, zależnie od miejsca, czasu i okoliczności. Niemniej jednak pośród różnorodności kul-

tur prawo naturalne pozostaje normą łączącą ludzi między sobą i nakładającą na nich, mimo nieuniknionych różnic, wspólne zasady.

Por. KKK 285;1882.

LITERATURA:

Arcydzieła malarstwa. Musée d'Orsay, red. R. ROSENBLUM, Warszawa 2003.

BIAŁOSTOCKI J., *Sztuka cenniejsza niż złoto*, Warszawa 2006.

HALLINGSWORTH M., *Sztuka w dziejach człowieka*, Warszawa 2006.

HONOUR H., FLEMING J., *Historia sztuki świata*, Warszawa 2006.

JAROSZYŃSKI P., *Spór o piękno*, Kraków 2002.

KOWALCZYK S., ks., *Podstawy światopoglądu chrześcijańskiego*, Wrocław 1995.

KRĄPIEC M. A., OP, *U podstaw rozumienia kultury. Dzieła*, t. 15, Lublin 1991.

KUPER A., *Kultura. Model antropologiczny*, Kraków 2005.

Perły architektury. Od 4000 roku p.n.e. do czasów współczesnych, red. A. APODIFERRO, Warszawa 2004.

Poszukiwanie sensów. Lekcja z czytania kultury, red. P. KOWALSKI, Z. LIBERA, Kraków 2006.

SWIEŻAWSKI S., *U źródeł nowożytnej etyki*, Kraków 1987.

ZDYBICKA Z. J., SJK, *Człowiek i religia*, Lublin 1993.